Pellervon taloustutkimus

LAUSUNTO

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

6.10.2016

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017 (HE 134/2016 vp)

Talouden näkymät

Pellervon taloustutkimuksen (PTT) näkemys talous- ja työllisyyskehityksestä on hieman talousarvioesitystä positiivisempi. PTT:n ennusteen mukaan BKT kasvaa tänä vuonna 1,2 prosenttia ja ensi vuonna 1,4 prosenttia. Talouskasvun vetureita ovat vuonna 2016 rakentaminen ja yksityinen kulutus. Vuonna 2017 rakentaminen jatkuu vahvana ja vienti kasvaa kilpailukyvyn parantuessa.

PTT:n ennusteen mukaan työllisyys paranee vaimeasta talouskasvusta huolimatta tänä vuonna 0,6 prosenttia ja ensi vuonna 0,8 prosenttia (yhteensä 35 000 henkilöä). Tätä selittää se, että työllisten määrä on kasvanut pääasiassa rakentamisessa, mikä on työvoimavaltainen ja alhaisen tuottavuuskasvun omaava ala. Viime vuoden puolella alkanut työttömien määrän väheneminen jatkuu. Työttömyysaste laskee 8,8 prosenttiin tänä vuonna ja 8,4 prosenttiin ensi vuonna.

Hallituksen työllisyystoimet

Hallitus on tehdyt useita perusteltuja toimia työllisyyden edistämiseksi. Toimien arvioidut työllisyysvaikutukset ovat kuitenkin osittain ylimitoitettuja. PTT:n arvion mukaan kilpailukykysopimus ja työttömyysturvan muutokset kattavat hallituksen 110 000 työpaikan tavoitteesta alle kolmanneksen, ja lisäksi vaikutukset toteutuvat viiveellä. Työllisyystavoitteen saavuttaminen edellyttää rakenteellisia uudistuksia työmarkkinoilla sekä ennen kaikkea nopeampaa talouskasvua ja sen mukanaan tuomia työpaikkoja.

Kilpailukykysopimus

Kilpailukykysopimuksen tavoitteena on parantaa suomalaisten yritysten hintakilpailukykyä ja sitä kautta lisätä vientiä ja työllisyyttä. Talousarviossa kilpailukykysopimuksen arvioidaan lisäävän työllisyyttä noin 40 000 hengellä pidemmällä aikavälillä. PTT:n näkemys vaikutusten hitaasta toteutumisesta on samansuuntainen kuin talousarviossa. PTT kuitenkin arvioi, että kilpailukykysopimuksen vaikutukset työllisyyteen ovat todennäköisesti vain noin 25 000. Vaikutukset realisoituvat viiveellä ja suurimmassa määrin vasta vuoden 2017 jälkeen.

Työttömyysturvan muutokset

Työttömyysturvaan tehtyjen uudistusten työllisyysvaikutusten arviot ovat oikeansuuntaisia. Suurin työllisyysvaikutus (n. 7 000 henkilöä) tulee ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan enimmäiskeston lyhentämisestä sadalla päivällä, mutta vaikutukset alkavat näkyä vasta vuoden 2018 puolella. Omavastuuajan pidentämisen ja korotusosien alentamisen tai poistamisen osalta työllisyysvaikutukset ovat vähäisiä. Rahallisia säästöjä toimenpiteillä toki saadaan aikaiseksi. Tutkimustieto omavastuun osalta on rajallista, mutta esimerkiksi Kettusen (1991) [1] mukaan omavastuuajalla ei ole juuri työllistymistä edistävää vaikutusta.

Toimien lisäksi tarvitaan rakenteellisia uudistuksia

Työttömyysturvan muutokset ovat tarpeellisia, mutta niiden lisäksi tarvitaan rakenteellisia uudistuksia työmarkkinoille. Keskimääräistä alhaisemman työllisyysasteen omaavien ryhmien, kuten nuorten naisten, maahanmuuttajien ja heikosti koulutettujen nuorten miesten tukeminen voisi saada aikaan suurimman parannuksen työllisyydessä. Esimerkiksi kotihoidon tuen lyhentäminen ja joustavoittaminen olisi merkittävä parannus, joka voisi lisätä nuorten naisten työllisyysastetta.

Työmarkkinoita joustavoittamalla ja paikallista sopimista lisäämällä heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt voisivat päästä paremmin kiinni työelämään. Myös erilaiset työkokeilut ja työsetelit ovat keino helpottaa erityisesti uusien tulijoiden pääsyä työmarkkinoille. Toimeentulo on turvattava palkan ja sosiaaliturvan joustavalla yhdistämisellä.

Työttömyysetuusmäärärahojen käyttö työttömien aktivointiin, kuten palkkatukeen, on perusteltua. Palkkatuen lisääminen on tarpeen tilanteessa, jossa pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut useamman vuoden ajan. Palkkatuella ja muilla työllistymistä edistävillä toimilla työllisyysvaikutukset myös todennäköisesti realisoituvat nopeammin. Työvoimapalvelun tehostaminen (esim. työttömien haastattelut) etenkin työttömyyden alkupuolella on kustannustehokas keino vaikuttaa työttömien työllistymiseen (esim. Rosholm 2014) [2].

Työmarkkinoiden kohtaanto

Viime vuosina avoimien työpaikkojen ja työttömien työnhakijoiden määrät työnvälitystilastossa ovat kasvaneet samanaikaisesti. Tätä on pidetty merkkinä työmarkkinoiden heikosta toiminnasta.

[1] Kettunen, J. (1991). A search theoretical analysis of the Finnish unemployment insurance system. ETLA discussion papers no. 374.

[2] Rosholm, M. (2014). Do case workers help the unemployed? Evidence for making a cheap and effective twist to labor market policies for unemployed workers. IZA World of Labor 2014:72.

Alkuvuonna työmarkkinoiden kohtaanto-ongelma ei enää näyttäisi pahentuneen, sillä työttömyys on kääntynyt laskuun avointen työpaikkojen lisääntyessä. Tästä huolimatta työmarkkinoiden toimivuudessa on suuria eroja alueiden ja toimialojen välillä. Työmarkkinoiden kohtaantoa on ylipäätänsä vaikea arvioida, koska rekrytointia tapahtuu paljon myös tilastojen ulkopuolella.

Edellisvuosien kehitys ei välttämättä kerro pelkästään kohtaanto-ongelmasta, sillä työmarkkinoilla on merkkejä muutoksesta. Yksityisen sektorin rooli työpaikkojen välittämisessä työmarkkinoilla on ollut kasvussa, mikä ei ole huono asia. Avointen työpaikkojen määrän kasvu työnvälitystilastossa on viime vuosina selittynyt lähes kokonaan työnvälitysyritysten työpaikoilla. Vuokratyövoiman käytöllä saatetaan hakea joustoa työajoissa ja työntekijöiden määrässä. Esimerkiksi Saksassa ja Isossa-Britanniassa vuokratyövoiman käyttö on ollut jo pitkään huomattavasti yleisempää kuin Suomessa.